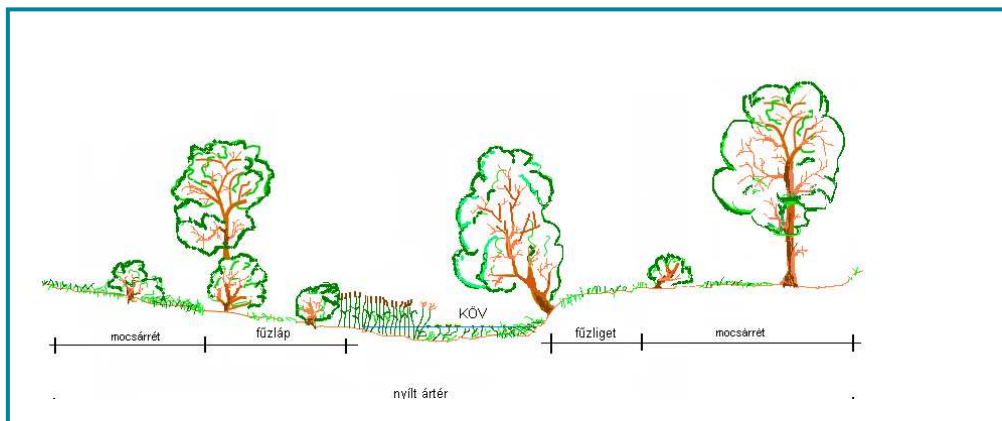

1-4. melléklet: Vízfolyás típusok referencia jellemzői

21. TÍPUS: SÍKVIDÉKI – SZERVES – KICSI VÍZGYŰJTŐ

HIDROMORFOLÓGIA

A szerves vízfolyások valójában a síkvidéki vízfolyások közé tartozó – a hidrogeokémai jellegén túl is – különleges jellemzőkkel leírható kis- és közepes vízfolyások. Keletkezésüket tekintve, két fő típusuk van: egyrészt a 18-19. szd-i nagy vízrendezési munkái előtt a nagy tavak és a folyók (mély)ártérén az évezredek alatt a mocsári-, mocsárréti növényzetből képződött tőzeges területein a magasabb helyekről (pl. dombokról) leszaladó vízfolyások ezekbe a mocsarakba jutottak be és csak ezeken keresztül szivároghatva a befogadóba (ezek voltak a mai fogalmak szerint a „pufferzónák”, átmeneti zónák, ökotónok). Ilyenek pl. a Balaton környéki mai berkek, -maradványok (Nagyberkek, Kis-Balaton, Tapolcai-medence), a Hanság, stb. A másik típus a hátságokon, a Zalai- Somogyi dombvidéken, a Nyírségben a buckaközi lápok. A kaszkádszerűen váltakozó, ásványi anyagban képződött (pl. a szél v. a víz hatására) szűkebb völgyeket és a halmok közötti kiszélesedésben kialakult – a szárazabb időszakban a megállt és elmocsarasodott pangóvizek hatására kialakult – lápok nagyvízes időszakban erek, kis patakok kötötték össze, amelyek kisvízes időszakban kiszáradtak. A szabályozások, lecsapolások idején ezt használták ki az összekötő csatornák kiásására.

Mindkét keletkezési típusra jellemző referencia-állapotban az, hogy csapadékosabb időszakban a vízből kiemelkedő (emerz) mocsári növényzet és az úszólápok között áramlik a víz, tulajdonképpen nem is kifejezett mederben. A tőzegen, lápos talajon u.i. nem tud állandó meder kialakulni: a tőzeg szivacsoként viselkedik, ill. akár száraz-, akár nagyvízes időszakban a meder (támaszték nélkül) összeomlik, összefolyik. A katonai térképeken is egyes szakértők szerint ezeknek a vízfolyásoknak nem a medre (pl. akár a Zala is Kehida alatt) inkább csak a fő áramlási iránya, mintegy sodorvonalként volt feltüntetve. A jelentősebben áramló szakaszokat jelezheti a tündérrózsahínár (fehér t. rózsza és a sárga vizitök) a kisebb sűrűségű nádasokban. A „Zala eltűnt a láp alatt” (Cholnoky, 1918).

Éppen ezért a szerves vízfolyásoknak referencia-állapotban nincs kifejezett medre. Nagyobb vízjárású időszakban valójában a teljes ártér medernek tekinthető, szárazabb periódusban a mélyvonulatok. Ezért a szélességet a mindenkor mélyártér méretei határozzák meg: a pár 10 m-től pl. a Nagyberkek v. a Kis-Balaton, Dinnyési Fertő, stb. több km szélességű mocsárvilágáig.

Növényzetük jellegzetes ártéri növényzet, gyakorlatilag 100%-os borítással, a hinarastól a nádas-sásosig, a fás-bokros lápi növényzeten keresztül a mocsári- és láprétekig.

Napjainkra ezek a hajdani mélyárterek el lettek vágva a tótól, folyótól, amihez tartoztak, ezért referencia-állapotuk csak a saját múltjukban kereshető. Szigorúan véve, ezeket a mai szerves vízfolyásokat, mivel a mocsarak, lápok lecsapolásával keletkeztek, nem is nagyon szabadna a természetes vízfolyások közé besorolni. Referencia-állapotuk röviden megfogalmazva: maga a mocsár, láp, (wetland), aminek lecsapolásával keletkeztek.

VÍZKÉMIA

paraméter	referencia-határérték
Kémhatás, pH [-]	7-8.5
Vezetőképesség, λ [$\mu\text{S}/\text{cm}$]	<700
Klorid, Cl^- [mg/l]	<40
Oxigéntelítettség, O [%]	70 - 120
Oldott oxigén, DO_2 [mg/l]	>7
Biológiai oxigénigény, BIO_5 [mg/l]	<3
Kémiai oxigénigény, KOICr [mg/l]	<30
Ammónium-nitrogén, $\text{NH}_4\text{-N}$ [mg/l]	<0.2
Nitrit-nitrogén, $\text{NO}_2\text{-N}$ [mg/l]	<0.03
Nitrát-nitrogén, $\text{NO}_3\text{-N}$ [mg/l]	<1
Összes nitrogén, N [mg/l]	<1.5
Ortofoszfát-foszfor, $\text{PO}_4\text{-P}$ [mg/m^3]	<100
Összes foszfor, TP [mg/m^3]	<200

BIOLÓGIA

Parti- és vízínövényzet:

Nagy vízszíntingadozású vízfolyások, kisvízes állapotában hínár- és mocsári társulások fajai dominálnak, nagyobb vízállásnál a kozmopolita hinarak. A mederben elkülöníthető a hínár és mocsári növényénzóna, de jellemző a hinaras-mocsári köztes kevert állomány is. A tündérrózsahínár fajai általában nem hiányoznak. A fászszerű parti növényzet általában nem hiányzik, de inkább a jellegzetes ártéri (mélyártéri) növényzet jellemzi őket, gyakorlatilag 100%-os borítással, a hinarastól a nádas-sásosig, a fás-bokros lápi növényzeten keresztül a mocsári- és láprétekig, melyek a terepszint emelkedésével folyamatosan váltanak át a szárazföldi növényzet felé. Referencia-állapotuk röviden megfogalmazva: maga a mocsár, láp, (wetland), aminek lecsapolásával keletkeztek.

Az egyes indexek súlya az IMMI-ben az alábbi:

vízfolyás típus	T-index súlya	W-index súlya	Z-index súlya	F-index súlya	IMMI EQR
21	0,55	0,15	0,15	0,15	1

Halak:

Funkcionális guildek (FG) értékei referenciális állapotú vízfolyások esetében		Az FG részesedése a minősítés értékében (%)
1. Omnivor fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	min: 60,0 max: 70,0	10
2. Nyílt vízi fajok száma (db):	-	-
3. Metafitikus fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	min: 75,0 max: 85,0	20
4. Bentikus fajok száma (db):	min: 4	10
5. Litofil fajok száma (db):	-	-
6. Fitofil fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	max: 0,0	20
7. Reofil fajok száma (db):	-	-
8. Stagnofil fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	min: 65,0	20
9. Specialista fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	min: 60,0	10
10. Őshonos fajok adult egyedei számának relatív gyakorisága (%):	min: 97,5	10

Lebegő algák:

A-klorofill tartalom (merített vízminta)	A fitoplankton funkcionális csoportjainak relatív részesedése r
A vegetációperiódusban gyűjtött minták legalább ¾-ed részében a a-klorofill tartalom nem haladja meg a 4,2 µg/l értéket, a fennmaradó esetekben is kisebb érték mérhető, mint 28 µg/l.	A gyűjtött minták legalább ¾ -e esetén igaz, hogy a bentikus kovaalgák TIB aránya meghaladja a 75%-ot, s a fennmaradó részt planktonikus kovaalga fajok A B C D adják. Az N P T Z X3 X1 Y funkcionális csoportok fajai előfordulhatnak, de dominanciájuk nem jellemző.

Bevonatképző algák:

A figyelembe vett index lehetséges értéke	A fitobenton esetén figyelembe vett minőségi jellemző

Vízi makroszkópikus gerinctelenek

Altípus	Referencia állapot
	Egy vegetációs perióduson belül vett két minta közül legalább az egyikben a 3., a 14. és a 17. karakterfajcsoportokba tartozó fajok száma eléri vagy meghaladja a 45-öt, melyek legalább 90%-a a 3. karakterfajcsoportba tartozik, továbbá a 4. karakterfajcsoportba tartozó fajok száma minimum 5. Mindemellett a karakterfajok egyedsűrűsége meghaladja az adott fajra vonatkozó referencia küszöbértéket.